

פרשת כי תצא

* **"כי תצא למלחמה על אויבך"** - זה היצה"ר, שיש להרגיעו ולערוך עמו מלחמה בדברי תורה, ועי"ז נמסר ביד האדם, כנאמר "ונתנו ה' אלוקיך ושבת שבי" (זוהר חדש). ואומר שלמה המלך (משלי כ"ה כ"א): "אם רעב שונאך - האכילהו לחם. ואם צמא - השקהו מים, כי גחלים אתה חותה על ראשו, וה' ישלם לך". נצטוונו להתחזק בלימוד תורה, בייחוד כשהיצה"ר רוצה להכשיל בעבירה, כמו שפירש רש"י: אם היצר הרע רעב ורוצה להשביעך בעבירות - משוך אותו לבית המדרש והאכילהו מלחמה של תורה, וכן השקהו מים - מימיה של תורה.

* **"כי יהיה לאיש בן סורר ומורה"** - כתב ה"ספרי": אביו של זה חשק יפת תואר, והכניס שטן לתוך ביתו, ויצא ממנו בן סורר ומורה, ולסוף ימיתהו.

* **"בן סורר ומורה"** - נהרג ע"ש סופו (רש"י). והנה כשחשב אדם לעשות עבירה, אינו נידון עד שעשה, וכן מצינו בישמעאל שדנוהו "באשר הוא שם", כמו שכתב רש"י בבראשית "כי שמע אלוקים אל קול הנער באשר הוא שם", דעכשיו זכאי הוא. א"כ מדוע בן סורר שונה? אלא בגלל שהוא בן יפת תואר, ומאיסורי ביאה, לכן הקלו בדינו לדונו על שם סופו (גלאנטי) (ילקוט ראובני כ"א).

* **"בן סורר ומורה"** - "סורר" - נגד ה', "ומורה" - נגד האבות (אבן עזרא).

* **"בן סורר ומורה"** - א"ר יאשיה: ג' דברים סח לי ר' זעירא משום אנשי ירושלים: סוטה - אם רוצה בעלה למחול לה, מוחל. בן סורר ומורה - אם רוצים אביו ואמו למחול לו, מוחלין. זקן ממרא ע"פ בי"ד - אם רצו חבריו למחול לו, מוחלין לו. וכשבאתי והרציתי הדברים לפני ר' יהודה בן בתירא, על שניים הודה לי, ועל אחד לא הודה לי. על סוטה ובן סורר הודה לי, ועל זקן ממרא לא הודני, מפני שזקן ממרא העמיד מחלוקת בישראל (ספרי).

* **"לא תלין נבלתו על העץ"** - כתב הזוהר: ה"עץ" שכתוב כאן רומז על ת"ח שעוסק בתורה, הקרויה עץ החיים, כמו שנא' (משלי ג' י"ח) "עץ חיים היא למחזיקים בה". "לא תלין נבלתו" - עמו- העבירה שעבר ביום, לא תלין עמו בלילה, שמיד שב בתשובה, כדשנינו (ברכות י"ט). אם ראית ת"ח שחטא ביום, אל תהרהר אחריו בלילה, דוודאי עשה תשובה.

* **"כי תצא למלחמה על אויבך"** - שנינו בגמ' (סנהדרין ב.): אין מוציאין למלחמת הרשות אלא ע"פ בי"ד של שבעים אחד. וכן איתא בגמרא בברכות (ג): "ונמלכים בסנהדרין". ופירש"י: נוטלים מהם רשות, כדי שיתפללו עליהם. ולמעשה המלך מחליט אם לצאת למלחמה, אבל צריך רשות מבי"ד, כדי שיתפללו. אולם מבואר ברמב"ם (פרק ה' מהלכות מלכים הלכה ב) שיש לשאול גם מבי"ד רשות אם לצאת למלחמה, ולא רק שמבקשים מהם שיתפללו (דעת שרגא).

* **"השב תשיבם לאחריך"** - מי שמצא כסף בשבת, האם חייב לקיים מצות השבת אבדה? - יש לדון: אדם שמצא כסף בשבת, האם מותר לו לטלטלו כדי להחזירו, האם אומרים דמצוה דאורייתא של השבת אבדה דוחה איסור דרבנן של מוקצה, או דיילמא העמידו חכמים דבריהם אפילו במקום מצוה ואסור?. הנה בשו"ע הרב (סוף הל' מציאה מ') כתב, דאפילו איסור דרבנן אסור לעבור כדי לקיים מצות השבת אבדה, כגון להגביה מעות שמצא בשבת, דאמרו בגמ' (ב"מ ל') דמ'והתעלמת' דרשו - פעמים שאתה מתעלם. וה"חתם סופר" (שו"ת או"ח ס' פ"ב) נסתפק אם המצוה של השבת אבדה דוחה איסור טלטול מוקצה, ומביא ראיה מהרשב"א דכתב: מותר להכריז על אבדה בשבת, אפילו שאסור לטלטלה משום דהוא חפצי שמים. והשתא אי אמרת דאסור להחזירה בשבת, א"כ הוי הדיבור דבר

של חול שאסור בשבת, אי לאו משום דהוי ליה חפצי שמים, ולכן מותר. אבל אם נאמר דמותר להחזירה בשבת והוי ליה מידי דדחי שבת, פשוט דהדיבור מותר, וכי צריך להשמיענו דמותר לומר לחברו 'מול לי תינוק שלי למחר'. אבל ב'משיב דבר' (ש"ת ס' קנ"ג) דחה הראיה: דלעולם סובר הרשב"א דמותר לטלטל אבדה של מוקצה שמוצא בשבת, ומה דמשמע מדבריו שאסור, מדובר כשהמציאה בביתו של המוצא, וע"ז אמר שמותר להכריז, אע"פ שאסור לטלטלו משום דאינו מבטל מצות השבת אבדה, אבל כשמוצא אבדה בשוק, ואם לא יטלנה עכשיו, אפשר דתתבטל לגמרי המצוה, שמא עכו"ם יטלנה, באופן הנ"ל מותר, כדי שלא תתבטל מצות השבת אבדה. וב'ביאור הלכה' (ס' רס"ו סע"ג) מסופק אם מצות עשה דהשבת אבדה דוחה איסור מוקצה, ומניחו בצ"ע. ומציין להגר"א (או"ח ס' תקפ"ו ס"ב) דכתב דמצוה דוחה איסור מוקצה. ויש לעיין ממה שכתב (בסי' תקפ"ו ס"ק כ"ב) דאסור לתקוע בשופר מוקצה, ואפילו דהוי לצורך מצוה. וי"ל דהשתמשות במוקצה חמורה יותר, ואסורה. ולהלכה: כתב ב'שמירת שבת כהלכתה' (כ' ס"ק כ"ט) דדעת הגרש"ז אורבאך זצ"ל שאינו חייב להחזיר, דק"ל כל שבשלו אינו מחזיר, בחברו אינו חייב להחזיר, וכיון דמוקצה אינו מחזיר בשלו, גם בשל חברו אינו צריך להחזיר (תורת המעדנים - מעדני אשר).

✳ **מי שאבדה לו אבדה, האם מותר למאבד להציע פרס כספי למי שימצא את האבדה?** - יש לחקור: מי שאבדה לו אבדה, האם אסור לו להציע פרס כספי למי שימצא האבדה, דאסור לקבל שכר על מצוה, או דילמא מותר? ה"מחנה אפרים" (הל' שכירות ס' ט"ו) מביא מדברי הרא"ש, שאפילו אם הבעלים רוצים לתת שכר - אסור ליטול, דהוי שכר מצוה, ותמה התוס' יו"ט (נדריים פ"ד, והתפארת ישראל שם) מהמשנה (נדריים ל"ג) המודר הנאה מחברו, מחזיר לו אבדתו, מקום שנוטלין עליה שכר תיפול הנאה להקדש. משמע שאם אינו מודר הנאה - מותר ליטול שכר. וקשה, הרי אסור ליטול שכר מצוה. ובשלמא לפי הר"ן (ד"ה מקום) דהשכר הוא באופן שהמחזיר היה בטל ממלאכתו, והפסיד ממון מחמת טרחו באבדה, שחייב בעל האבדה לשלם לו הפסדו (ב"מ ל"י) אתי שפיר דלא הוי שכר מצוה, אלא לשיטת הרמב"ם (בפירוש המשניות) דהשכר הוא משום שהיה מנהגם לתת שכר למשיב אבדה, קשה, איך מותר, הרי אסור ליטול שכר על מצוה, וה"תפארת ישראל" מתרץ: הואיל ובממון שייך דין הפקר בי"ד, יש כוח ביד חכמים לתקן שיתנו שכר על אבדה, דהפקירו ממון בעל האבדה בשיעור שכר זה. כי ראו שהיו מתעצלים להשיב אבדות, וכעין שמצינו לגבי פרוזבול (גיטין ל"ו) שתיקנוהו משום שראו חכמים שבני אדם באים לחטוא בשמיטת החובות, שהיו נושים בחבריהם גם חובות שעברה עליהם שנת השמיטה, ולכך תיקנו פרוזבול בכדי להצילם מחטא זה. כך גם תיקנו באבדה שייטלו המוצאים שכר טרחתם, כדי שלא יתעצלו וימנעו מהשבה, ויעברו על מצות התורה. ולהלכה: פסק הגר"י זלברשטיין ('עלינו לשבח' בראשית ס' ס"ה): אסור ליטול פרס על השבת אבדה. וב'תשובות והנהגות' (ח"ג ס' תס"א) כתב: הואיל ומהדין די שיודיע לו שמצא אבדה, ואין צריך להביא זאת לביתו, על טרחא זו נוטל שכר (תורת המעדנים-מעדני אשר).

✳ **האם יש חיוב להקדים השבת אבדת איש לאבדת אשה?** - איתא בגמ' (הוריות י"ג): איש קודם לאשה בהשבת אבדה. תמהו ה"חסדי דוד" וה"חזון יחזקאל" על התוספתא (פ"ב דבבא מציעא) דאבדת אביו ואבדת אמו - אבדת אביו קודמת. נתגרשה - שניהם שווים. וקשה, מדוע כשנתגרשה שניהם שווים?, הא יש הלכה דבסתם איש ואשה בהשבת אבדה, האיש קודם, א"כ מדוע כאן לא אמרינן כשנתגרשה, האב קודם כיון דהוא איש? איכא כמה תירוצים: א. ה"חסדי דוד" כותב דכוונת התוספתא לומר דמדין כיבוד אב אין נפק"מ בקדימה בין האב לאם, אבל אין הכי נמי דהאב קודם לאמא, מדין שאיש קודם לאשה בהשבת אבדה. ב. ה"חזון יחזקאל" (על התוספתא) מתרץ: הא דק"ל דאיש קודם לאשה בהשבת אבדה, מדובר במקרה שיכול להחזיר רק לאחד מהם, והתוספתא מדברת בשיכול להחזיר את האבדה לשניהם, דאז יש נידון מצד כיבוד אב, וע"ז אמרינן דבנתגרשה - שניהם שווים. ג.

ה"צפנת פענח" מתרץ: הא דאיש קודם לאשה, הוא בסתם בני אדם, אבל באב ואם שיש מצות כיבוד, לא מהני דאיש קודם לאשה, אף דמצד הכיבוד אב ואם שווים, מ"מ הא דאיש קודם לאשה אינו מכריע בחיוב הכיבוד. אבל דוחה תרוץ זה: מהא דהקשה הירושלמי (הוריות י"ד) דמאי איצטריך דאבדת אביו קודמת לאמו, תיפוק ליה דאיש קודם לאשה, משמע דאף אי לא היתה עדיפות בדין כיבוד באב, מ"מ האב קודם מדין איש קודם לאשה (תורת המעדנים).

* **מדוע אין מברכים על מצות השבת אבדה?** - תמה ה"תורה תמימה": כיון דהשבת אבדה הוי ככל מצות עשה, א"כ מדוע אין מברכים לפני קיום מצוותה, כמו שמברכין על כל מצוה קודם עשייתה? יש כמה תירוץ: א. מפני שתלוי ביד אחרים, ובעל האבדה יכול לומר שאינו רוצה לקבלה (כך תירץ בתמיים דעים), אבל ב'הר צבי' העיר על טעם זה: דכיון דהוי שלו מדוע נחשוש שלא ייטול. ב. דהוי ספק דילמא נתייאש, ואין כאן מצות עשה (כך תירץ ב'הר צבי'), אבל דחה זה מקושיית הגמ' (ב"מ ל') דליתי עשה של השבת אבדה וידחה לא תעשה, ואם נאמר דזה ספק עשה, מה הצד שידחה ל"ת? עוד תרץ, כיון דהוי מצוה שכלית, ועל מצות שכליות אין מברכין (כך תירץ ב'הר צבי'). ג. לשון הברכה היא "וציוונו", ומורה דבמצוה זו שאנו עושים אנו מוקדשים ומובדלים משאר האומות, וזה במצווה שבין אדם למקום, משא"כ במצות שבין אדם לחברו, שנוהגות גם באומות, לא שייך "וציוונו" (תורה תמימה). ד. כיון ש'זקן ואינה לפי כבודו' פטור מלקיים מצוה זו, כבר לא תיקנו ברכה כלל (כך תירץ ב'באר עשק' ס' ק"ג) (תורת המעדנים - מעדני אשר).

* **'זקן ואינה לפי כבודו' שרוצה להחמיר על עצמו להשיב אבדה, האם מותר? איתא בגמ' (ב"מ ל') "והתעלמת" - פעמים שאתה מתעלם, כגון זקן ואינה לפי כבודו, שפטור מלקיים מצות השבת אבדה. נחלקו הראשונים אם רוצה הזקן להחמיר על עצמו לפני משורת הדין, אם מותר. שיטת הרא"ש (ב"מ פ"ב ס' כ"א) שבמקום שהזקן פטור - אסור לו להחמיר ולזלזל בכבוד התורה, דאף שת"ח שמחל על כבודו - כבודו מחול, אבל על בזיונו - אינו יכול למחול. אבל שיטת הרמב"ם (פי"א דגזילה) שאם רוצה להחמיר על עצמו לפני משורת הדין - מותר. יש שהביאו ראייה לשיטת הרמב"ם מהא דאיתא בגמ' (כתובות ס"ז) לגבי מה שכתוב במצות צדקה "די מחסורו אשר יחסר לו" - אפילו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו. אמרו עליו על הלל הזקן' שלקח לעני בן טובים אחד סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו. פעם אחת לא מצא עבד לרוץ לפניו, ורץ לפניו שלשה מילין. וקשה איך מותר היה להלל לזלזל בעצמו, אלא דמכאן ראייה לשיטת הרמב"ם דהחמיר על עצמו לפני משורת הדין, (כך כתב החיד"א בספרו "פתח עינים" בכתובות). אבל לשיטת הרא"ש דזקן ואינה לפי כבודו אסור להחמיר על עצמו, קשה איך מותר היה להלל לזלזל בעצמו (כך הקשה החיד"א, והקובץ שיעורים כתובות אות רכ"ו). יש כמה תירוץ: א. אפשר שהיה במקום שלא הכירוהו, לכן היה מותר, דלא הוי בזיון (כך תירץ בקובץ שיעורים, והבן יהודיע). ב. מעשה זה ארע בשעה שעדיין לא היה נשיא, וכשכבר היה עשיר בכדי שיוכל לשכור סוס (כך תירץ בהגהות יעב"ץ). וקשה הא מ"מ כבר היה תלמיד חכם. ג. הלל עשה כן כדי שהרצים לא ייקרו השער משום שיראו שנותנים לזה מקופה של צדקה, וע"כ עשה בחנם משום דוחקא דציבורא שממנו ילמדו אחרים ויעשו כן בחינם (לקוטי חבר בן חיים).**

ד. ע"פ ה"חות יאיר" (שו"ת ס' ר"ה), אדם המתנהג תדיר בענוה ובחסידות ומפורסם וכל העם עונים אחריו מקודש, ובכל ענייניו ניכרת חסידותו, מותר. דכולם יודעים שמעשיו לשם שמים. ולגביו אינו בזוי (כך תירץ החיד"א) (תורת המעדנים-מעדני אשר).

* **חידות השבוע: א.** "ורגמוהו כל אנשי עירו באבנים ומת, ובערת הרע מקרבך, וכל ישראל ישמעו ויראו". פרש"י: מכאן שצריך הכרזה בבית דין: 'פלוני נסקל שהיה בן סורר ומורה'. באלו מקרים נוספים הכריזו בבית הדין 'פלוני נהרג על...?' ב. מדוע מי שעבר על לאו - מקבל עונש 40 מלקות? ג. מהו הטעם לכך שיבמה יורקת בפני היבם? ד. מדוע "מרבה נשים מרבה כשפים"? ה. היכן נרמז במילה "בכור" שמקבל פי שניים בירושה? ו. מי אמר למואבים שלא לקדם את בני בלחם ובמים? **תשובות בעמוד 7.**

* **"השב תשיבם לאחריך" - האם יש חיוב השבת אבדה לאבדת עכו"ם המבוטחת בביטוח יהודי? - קי"ל** (חו"מ ס' רס"ו ס"ק א') אבדת עכו"ם אינו חייב להחזיר, שנאמר אבדת אחריך, והמחזירה הרי זה עובר עבירה. יש לחקור: מי שמצא אבדת עכו"ם, ויודע שהחפץ הזה מבוטח ע"י חברת ביטוח של יהודי, שאם זה נאבד - הם צריכים לשלם, האם יש חיוב השבת אבדה, כיון שנגרם הפסד לממון לישראל נחשב כאבדת ישראל? **הנה ה"חכמת שלמה"** (חו"מ ס' רס"ו) **כתב:** הנה בדין אם היה ביד ישראל פיקדון מיד נכרי, ומצאו ישראל - אם חייב להחזיר או לא חייב להחזיר. רואים מדבריו דכיוון שלישראל יש אחריות על החפץ המופקד אצלו - הוי כאבדת ישראל, וחייב להשיבה. א"כ ה"ה בנידון דידן, כיוון דהישראל יצטרך לשלם - הוי כאבדת ישראל, וחייב להחזירו. ובחידושי רע"א (בהשמטות לגמ' ב"מ) כתב: יש לדון: ראובן, שהיה שומר של נכרי וקיבל עליו אחריות שמירה, ונאבד החפץ, היה נראה לענ"ד שיש על המוצאו חיוב השבה אף דגוף החפץ של נכרי, מ"מ הוא מציל הישראל מהפסד, שלא יצטרך לשלם, לא מיבעי לרבי שמעון דאמר דבר הגורם לממון כממון דמי, אלא אפילו לרבנן דלא סבירא להו דבר הגורם לממון כממון, היינו שאין זה החפץ של השומר, אבל מ"מ הוא מציל הנכסים של ראובן, שלא יתחייב לשלם. כך היה נראה בסברא בפשטות גמור, אמנם חביבי ידידי הרב מו"ה ישראל מפקפק בדבר, דמ"מ י"ל דלרבנן דר"ש, דבר זה לא נקרא אבדת אחריך וצ"ע לדינא. ולהלכה נראה: דאפילו דבר הגורם לממון לאו כממון, מ"מ יש חיוב להציל ישראל מהפסד ממון, דילפינן מ'לא תעמוד על דם רעיק', ומכאן למדין דחייבים להציל ממון חברו כשהולך לאיבוד, וה'חינוך' (מצוה רל"ז) כתב שהכובש עדותו לוקה משום 'לא תעמוד על דם רעיק', וכאן אם לא יחזיר אבדה לעכו"ם - יבא הפסד ליהודי. א"כ יש חיוב להחזיר החפץ ולקיים מצות השבת אבדה (תורת המעדנים-מעדני אשר).

* **ישראל שרואה אבדה ברגל בבית הקברות, האם יש לו חיוב לקיים מצות השבת אבדה, או דילמא כיון שאסור לו להיטמאות ברגל, דחייב אדם לטהר עצמו ברגל, אין חיוב להשיב אבדה?.** הנה איתא בגמ' (ב"מ ל') שכהן שרואה אבדה בבית הקברות אינו חייב להשיבה, דכתיב "והתעלמת", ודרשינן: פעמים שאתה מתעלם, ככהן בבית הקברות. ומקשה הגמ' מדוע צריך פסוק שאינו צריך להשיב, הרי מצות השבת אבדה הוי רק מצות עשה, וטומאת כהן הוי עשה ולא תעשה, וקי"ל דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה, ומתרצת הגמ' דהפסוק נצרך לזקן ואינה לפי כבודו, שפטור מלהשיב. וב'פני מבין' (פרי שמיני) מקשה: אם נאמר דכל יהודי ברגל פטור מלהשיב אבדה כשרואה אבדה בביה"ק, מדוע לא תירצה הגמ' דמהפסוק של 'והתעלמת' נלמד דכל יהודי כשרואה אבדה בביה"ק ברגל שאינו צריך להשיב האבדה, דפעמים שאתה מתעלם, דבלא המיעוט היה לומר שחייב להחזיר, דעשה של השבת אבדה דוחה לא תעשה דחייב לטהר עצמו ברגל דהוי רק לא תעשה, ומניחו בצ"ע. ואפשר לומר לפי מה שכתב ה'נמוקי יוסף' (ב"מ ל') לשיטה אחת דכשמחזיר אבדה בבית הקברות, לא שייך לומר כלל עשה דוחה לא תעשה, דקי"ל (שבת קל"ב, וביצה ח') דאין אומרים עשה דוחה לא תעשה רק כשמקיים המצוה בזמן שעובר העבירה, ובהשבת אבדה דאינו מקיים המצוה כשעובר העבירה של טומאה, דהעברה עובר מיד כשנכנס לביה"ק, והמצוה מקיים רק כשמחזיר האבדה, א"כ בוודאי שאסור לישראל להיטמא ברגל, דאין עשה דוחה לא תעשה (תורת המעדנים-מעדני אשר).

* **האם מותר לדיין לדון למי שהחזיר לו אבדה שאבדה לו, או דילמא אסור דהוי שוחד, כיון שהחזיר לו את האבדה?.** הנה ב'חלקת יעקב' (שו"ת חו"מ ס' א') נשאל בשנים שבאו לדין, וקודם שהתחילו לטעון הביא אחד חפץ של הדיין שאבד לו, לקיים מצות השבת אבדה, האם כשר לדון, או דילמא אסור לדונו? והשואל רצה להתיר: עפ"י מה שכתב ה'תומים' (חו"מ ס' ל"ד ס"ק י"ח) דמה דמותר במודר הנאה דחמור, כל שכן דמותר לענין שוחד הקל, וכיון דמבואר בגמ' (נדרים ל"ג) דמודר הנאה מחזיר לו אבדתו, דמותר להחזיר לו דבר ששייך לו, א"כ גם כאן אין בזה שוחד, דנותן

לו חפץ ששייך לו, ומותר לדונו. אבל ה"חלקת יעקב" מסיק דהדבר פשוט דאסור לדונו משום חומרא וחסידות, וקרוב לומר דאף עפ"י דינא אסור, ופשוט דזה לא עדיף מדברי הגמ' (כתובות ק"ה) רבי ישמעאל ברבי יוסי, היה רגיל אריסו להביא לו כל ערב שבת צלחת עם פירות. יום אחד הביא לו ביום חמישי. א"ל: מדוע הבאת היום? א"ל: יש לי דין שאני צריך לדון היום, ואמרתי בדרך אגב אביא את זה לכאן. ואז א"ל רבי ישמעאל: איני יכול לדונך, לפי שאני פסול. ומבואר דאע"ג דנתן לו דבר ששייך לו, רק כיון שהקדים להביא לו - פסול לדינא. ולשיטת הרמב"ם (פכ"ג מסנהדרין) מצד הדין פסול, כמבואר בכ"מ שם ובב"י (חו"מ סימן ט') ואף לשיטת התוספות שם ועוד פוסקים עכ"פ מצד חומרא וחסידות אסור, א"כ ה"ה הכא. ודברי ה'תומים' נאמרו רק לעניין שוחד מאוחר דלא הוי רק מדרבנן. ומביא ראייה לכך, הגע בעצמך וכי יעלה על הדעת דכל מה שמותר למודר הנאה, לפרוע חובו לזון בניו ובנותיו (נדרים ל"ח) ללמוד עם בניו או לשחוט לו בהמה בריאה, היעלה על הדעת דכל אלו לא יאסרו אצל דיין משום קירוב הדעת, וה'משנה למלך' (פ"ה ממלוה הי"ד) מסתפק אי למודר הנאה מותר למחול חובו, וכי יעלה על הדעת דלגבי דיין יהיה מותר לו לפסוק אם מחל לו חוב, הרי אפילו כיסה רוק לפניו או נטל נוצה מראשו, כבר נפסל לדינא, אי משום חסידות, או גם מעיקר הדין לשיטת הרמב"ם. ומסיק ה'חלקת יעקב': קרוב לי לומר דאף לשארי הפוסקים דס"ל דכל זה הינו רק ממידת חסידות, בהשבת אבדה, די ש קירוב דעת גדול, אף לדידהו ע"פ דין אסור לדון (תורת המעדנים-מעדני אשר).

* **"השב תשיבם לאחריך וגו', והשבותו לו" - כתב האר"י** (שער המצות כאן): כתיב "וכן תעשה לכל אבדת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאתה לא תוכל להתעלם", דע כי נפש האדם שלא השלימה תיקונה לפעמים תבוא על ידי עיבור שהוא שנכנסת בגוף איזה אדם משותפת עם נפש האדם ההוא, ומסייעתו באותן המצוות שהוא עושה, ואחר שנשלם תיקונה שם יוצאת ממנו בחיים חיותו, ועולה למעלה, ונכנסת במקומה הראוי לה. ולפעמים צריכה לבוא בגלגול גמור בעת הלידה, ותהיה היא לבדה בגוף הנולד ההוא עד יושלם תיקונה, וימות, ותעלה אל מקומה הראוי לה. והנה צער הגלגול גדול במאד מצער העיבור. והנה המוצא אבידה ואינו מחזירה, הנה כאשר ימות ויצטרך לבוא בעולם הזה להיתקן מחמת חסרון אשר היה לו אינו מספיק לו לבוא בסוד העיבור אבל יחזור בגלגול גמור, וזהו שאמר וכן תעשה לכל אבדת אחיך, לפי שאם אינך מחזיר אבידתו - לא תוכל אחר כך להתעלם תוך נפש חבירך בסוד העיבור כדי להתקן, אבל תתגלגל אתה לבדך בגלגול גמור כנזכר.

* **"ולא תטמא את אדמתך" - הוזהרנו בזה שלא להלין את המת בא"י.** על דעת רבותינו איננו טעם בלבד בעבור שלא תטמא את אדמתך, שא"כ יהיה מותר בחו"ל, אבל הוא לאו שני. והנה המלין התלוי או אפילו המת בארץ עובר בשני לאווין ועשה, ובחו"ל בעשה ול"ת. ומן הלאו הזה קבר יהושע מלכי כנען ביומן, אע"פ שאין בתלייתן הקללה שהזכירו רבותינו במגדף ועובר עבודה זרה, אבל היה בהם משום טומאת הארץ וכו', כדכתיב ביהושע (ט). ואת מלך העי תלה על העץ עד עת הערב וכבוא השמש צוה יהושע וירידו את נבלתו מן העץ וגו', וכתיב ביהושע (יא, כז) "ויהי לעת בוא השמש צוה יהושע וירידום מעל העץ וישליכום אל המערה". והנה יש אזהרה לבי"ד על כך: "ולא תטמא את אדמתך אשר ה' אלוקיך נותן לך נחלה", להזהיר בי"ד על כך (ספרי). הוסיף הכתוב אזהרה לבי"ד שישגיחו על המלין את המת. ודייק הספרי מדכתיב "אדמתך" משמע כלל ארץ ישראל, וזה לא שייך על היחיד (עמק הנצי"ב), ומשום זה לא חשיב לה הרמב"ם ללאו שני (כדעת הרמב"ן) אלא ס"ל כדעת הספרי שאינה אלא אזהרה לבית דין ואינה נחשבת בפני עצמה (חומש עבד המלך).

* **"והיה מחניך קדוש" - אומר הסמ"ק** (סו"מ): להיות צנוע, דכתיב "והיה מחניך קדוש", וכתיב (מכה ו. ח) "והצנע לכת עם אלוקיך". נצטוונו בזה להיות צנוע בבית הכיסא, בלבישת מלבושים, בזיווג, ולהיות בצניעות בכל דבר ודבר ולא

יתנהג בפריצות בשום דבר. ומצות צניעות מיוחדת לנשים דכתיב (תהלים מה יד) "כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה". נצטוו בזה הנשים על הצניעות הגדולה במלבושן, בהילוכן ובדיבורן, ותהיה תדירותן בתוך הבית, ולא תהיינה יצאניות. וכתוב (רות ב-ה) "ויאמר בעז לנערו הניצב על הקוצרים למי הנערה הזאת", וכי דרכו של בעז לשאול בנערה?, אמר רבי אלעזר: דבר חכמה ראה בה, שני שבלין לקטה, ג' שבלין לא לקטה. במתניתא תנא: דבר צניעות ראה בה, עומדות מעומד, נופלות מיושב (שבלים עומדות ששכח בעוז - לוקטת מעומד, דשיכחת קמה נמי הוי שכחה. נופלות, אותן שנשרו מהקוצרים - לוקטת מיושב ואינה שחה ליטלן, משום צניעות - רש"י) (שבת ק"ג).

* **השכר על צניעות** - בגמ' (ברכות ס"ב) אמר רב תנחום בר חנילאי: כל הצנוע בבית הכיסא ניצול מג' דברים, מהנחשים ומהעקרבים ומהמזיקין, וי"א אף חלומותיו מיושבים עליו. קבלה דבית הכיסא (מסורת ומנהג שקבלנו מרבותינו בבית הכסא - רש"י) צניעותא ושתיקותא. עוד איתא התם: תניא, אין קורין צנוע אלא לצנוע בבית הכיסא. עוד איתא התם (בבב): אמר רבי אלעזר, א"ל דוד לשאול: מן התורה בן הריגה אתה, דרודף אתה, והתורה אמרה 'הבא להרגך השכם להרגו', אלא צניעות שהייתה בך (צניעות שנכנס למערה בשביל הצנוע, ואף שם נהג בצניעות - רש"י) היא חסה עליך. ומאי היא, דכתיב (שמואל א כד, י) "ויבוא אל גדרות הצאן על הדרך ושם מערה ויבוא שאול להסך את רגליו", תנא, גדר לפניו מגדר, ומערה לפניו ממערה. להסך, אמר רבי אלעזר מלמד שסיכך עצמו כסוכה (שסיכך רגליו בבגדיו כסוכה).

* **צניעותו של תלמיד חכם** - איתא במסכת דרך ארץ זוטא (ר): ת"ח צריך שיהא צנוע באכילה ובשתייה, ברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל, בהליכתו ובעטיפתו ובקולו וברוקו ובמעשיו הטובים. תלמיד חכם שאינו נוהג בעצמו צניעות - חייב מיתה, לפי שמרחיק הבריות מאהבת התורה, וע"ז נאמר (משלי ח, לו) "כל משנאי אהבו מות", אל תקרי משנאי (בפתח) אלא משנאי (בחיריק), דהם גורמים לבריות לשנוא התורה, כי בזמן שאדם קורא ושונה ודיבורו בנחת עם הבריות ומשאו ומתנו נאה עם הבריות, אומרים עליו: 'אשריהו, כמה נאים מעשיו כמה מתוקנים דרכיו'. ובזמן שהוא קורא ושונה ואין דיבורו בנחת עם הבריות, ואין משאו ומתנו נאה, מה הבריות אומרות עליו, 'אוי לו לפלוני שלמד תורה, ראיתם כמה מכוערים מעשיו, וכמה מקולקלים דרכיו' (כך כתב בהגהות הסמ"ק סי' נז) (חומש עבד המלך).

* **"ולא יראה בך ערות דבר"** - הוזהרנו שלא לדבר דברי תורה וקדושה נגד ערוה (סמ"ק סי' פד). שיער הראש בנשים ערוה, ואסור בדברי תורה, ודווקא בנשואות שיש להן איסור תורה לילך בגילוי שיער הראש, אבל בתולות שדרכן לילך בגילוי ראש - מותר.

* **קול באשה ערוה** - בשעה שמזמרת, אבל דיבורה לא מיקרי ערוה, ואפילו הכי אסור לכווין ליהנות מדיבורה, שהרי אפילו בבגדיה אסור להסתכל כדי ליהנות. ומכל מקום אם הוא בדרך והוא אנוס, כיון דלא מצינו דמקרי ערוה מדאורייתא - מותר לקרות ולברך (חומש עבד המלך).

* **"למען יברכך ה' אלוקיך בכל משלח ירך' על הארץ' אשר אתה בא שמה לרשתה"** - קשה, הלא איסור ריבית אינו קשור לא"י, ומדוע נאמר על הארץ? מבאר ה'עמק דבר': אע"ג דאין חילוק בין א"י לחו"ל, מ"מ שכר מצוות וחוקי התורה גדול יותר בא"י, שע"כ היא נקראת תורת אלוקי הארץ. וה'כתב והקבלה' כתב: בקיום המצוה ימשך הטוב שיברכך ה' על הארץ הנבחרת, דאין שאר ארצות מוכנות לברכה כא"י, המוכנה מאד, שידבק בה ההשגחה האלוקית (רלב"ג) (חומש עטרת רש"י).

* **"ויצאה מביתו והלכה לאיש אחר"** - יש לתמוה, מדוע קבע רבי יהודה הנשיא מקומה של מסכת גיטין לפני מסכת קידושין בש"ס? בהקדמה לפירוש המשניות לרמב"ם במסכת קידושין כתב: רצונו של רבינו הק' היה לילך בדרך הכתוב שהקדים גירושין קודם נישואין, שנאמר 'וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה' 'ויצאה מביתו והלכה

והיתה לאיש אחר'. והנה חכמי ישראל ערכו את סדר המסכתות בש"ס לפי גודלן. מסכת שמספר הפרקים בה רב ביותר - נערכת בראש הסדר, ואחריה שאר המסכתות, לפי מספר הפרקים. בסדר נשים ערוכות שבע המסכתות בסדר הבא: יבמות - ט"ז פרקים. כתובות - י"ג פרקים. נדרים - י"א פרקים. נזיר - ט פרקים. סוטה - ט' פרקים. גיטין - ט פרקים. קידושין - ד פרקים. לפי"ז אין לתמוה שגמ' גיטין (ט' פרקים) קודמת לגמ' קידושין, שבה ארבעה פרקים בלבד (חומש עטרת רש"י).

✳ **תשובה לחידה א. א.** גבי עדים זוממים כתבה התורה (לעיל י"ט כ) "והנשאים ישמעו ויראו". ופרש"י: מכאן שצריכין הכרזה: 'איש פלוני ופלוני נהרגין על שהוזמו בבית דין'. ובגמ' (סנהדרין דף פ"ט). איתא: אף בזה צרכים הכרזה חמורה, שלא יאמרו 'וכי מה עשו הללו, והרי לא הוציאו את זממם בפועל', שהרי הם נהרגים רק כשלא הוציאו בפועל את זממם, והחמירה התורה על מחשבתם יותר מהמעשה, שהרי אם עשו, אין נהרגים. גם כאן אין האדם יכול להכיל מעצמו את חומרת העניין, ולפיכך בעינן הכרזה להודיע שעל מחשבתם גרידא הם נענשים בכל חומר הדין, וכל זה נועד שלא יבואו אחרים לעשות כמותם. ב. עוד מצינו הכרזה גבי זקן ממרא (י"ז י"ג) "וכל העם ישמעו ויראו ולא יזידון עוד" ופרש"י: מכאן שממתינין לו עד הרגל, וממיתין אותו ברגל. ג. במסית ומדיח כתיב (י"ג י"ב) "וכל ישראל ישמעו ויראו ולא יוסיפו לעשות כדבר הרע הזה בקרבך", ברם שם לא פרש"י כלום. וכן הרמב"ם (פ"ג מהל' ממרים ה"ח) כתב: וארבעה צריכים הכרזה: זקן ממרא, ועדים זוממין, והמסית, ובן סורר ומורה. שבכולן נאמר 'שמעו ויראו'.

✳ **תשובה לחידה ב. ב.** כתב הרמב"ן והוא מהמדרש תנחומא (במדבר כ"ג): כיון שאדם נוצר לארבעים יום, ועבר על התורה שניתנה למשה לאחר 40 יום, לכך ילקה ארבעים וייצא ידי עונשו. ובפירוש הרא"ש מביא מהמדרש תנחומא, שלוקה ארבעים כנגד ארבעים קללות שנתקללו אדם וחוה, הנחש והאדמה. ופיחתו חכמים אחת משום דכתיב "לא יוסיף" - "פן יוסיף". וב"כלי יקר" כתב שלוקה 13 מלקות לפניו ו 26 מלקות לאחוריו, והטעם שלוקה כל פעם מכה אחת לפניו ושתיים לאחוריו: מכה אחת לפניו - שהיה לו לזכור אחת לפניו: כי בא מטיפה סרוחה. שתיים לאחוריו - כי היה לו לזכור כי הולך למקום רימה, ולזכור לפני מי הוא עתיד ליתן דין וחשבון, והן לאחוריו. והטעם שלוקה 39 מלקות, לפי שכפר באחד - (בהקב"ה) - העולה למספר י"ג, ובתורה שנדרשת בי"ג מידות, ומרד ביצר טוב הבא אחר י"ג שנה. וכל חוטא נכנסה בו רוח שטות, והוא נעדר מהבינה הבאה לאחר 40 שנה, לכך נאמר "והיה אם בן" אם נחקור את הבינה הבאה לשנת הארבעים, והוא דומה כאילו לא הגיע לשנת הארבעים. בזאת תדע כי ראוי להלקותו במספר שאינו 40 ממש, אלא סמוך למספר הזה, כי לא עם בינות הוא.

✳ **תשובה לחידה ג. ג.** כתב ה"חזקוני": כדי לבזותו על שמאס בה, ובאה לומר לו: מאחר שאינך חפץ בי - אינני חוששת בך אלא כברוק הזה.

✳ **תשובה לחידה ד. ד.** כתב ה"בעל הטורים" עה"פ "כי תהיינה לאיש שתי נשים, האחת אהובה והאחת שנואה" - לומר לך: כיון שיש לו שתי נשים, האחת עושה בכשפיה כדי שישנא את השנייה.

✳ **תשובה לחידה ה. ה.** כתב ה"בעל הטורים" שאותיות "בכור" כולן כפולות. האות ב' כפולה על האות א' שלפניה, וכן האות כ' על ה' - י' שלפניה, וכן ה' ר' על ה' - ק' שלפניה. וה' ו' נכתבת כפולה (ו'), שכותבים אותה עם שני 'וויים'.

✳ **תשובה לחידה ו. ו.** כתב ה"בעל הטורים" עה"פ "אשר לא קידמו אתכם", אשר לא קידמו - ראשי תיבות בגימטריא בלק, שהוא ציווה לעשות כן.

"ויסרו אתו ולא ישמע אליהם" - לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת - סיפור

את הסיפור הבא, סיפר אב לילדים: אחד הבנים במשפחתי המפוארת החל לסטות מדרך הישר כבר בגיל הרך. הוא היה שונה מחבריו בהתנהגותו ובדרך לימודו. עד כדי כך הגיעו הדברים, שכאשר אחד המלמדים בתלמוד-תורה גער בו לפני כל הכיתה וסטר לו על לחיו, קם הילד ממקומו, וסטר גם הוא בפניו של ה... מלמד!!! בהתנהגות שכזו כזה לא נתקל האב מימיו; על חוצפה - שמע, תופעה של ילד המסרב למלא את רצון הוריו - כבר חווה על בשרו, אך שבנו יסטור למלמד?!... בתחילה חשבו ההורים להתייעץ עם פסיכולוג על מנת ללמוד על נפשו של הילד, אך הם דחו את העניין במחשבה שאולי הזמן יעשה את שלו... באחת השבתות התארחו אורחים בבית המשפחה. במהלך הסעודה שיחק אחד האורחים עם הילד השובב, ובמהלך המשחק צבט את לחיו מתוך חיבה. ברם, הילד הגיב בצורה מדהימה: הוא קם כנגד האורח, בעט בו ברגליו והיכה אותו מכות נמרצות. ההורים היו המומים ומופתעים, וכלימה כיסתה את פניהם. האב כבר לא יכול היה להתאפק, ולעיני אורחיו קם והשיב לילד מנה אחת אפיים... כל אותה שבת הייתה האווירה בבית מתוחה ופניו של האב חתומות. במוצאי שבת, האב כבר לא יכול היה לשאת יותר את צערו ותסכולו, והחליט לנסוע לירושלים, לכותל המערבי. בבכי קורע לב קרא את מזמורי התהילים: "א-ב-א שבשמים! אני מתחנן לפניך! אני לא יכול יותר, לא י-כ-ו-ל! תעזור לי לגדל את בני לתורה ולמצוות!!!". "לקראת השעה שתיים בלילה", - סיפר האב - "חזרתי לביתי וישבתי ליד מיטת בני. חשבתי לעצמי, שאולי אסיים את מזמורי התהילים שהתחלתי בכותל - כאן ליד מיטת בני, כדי שנשמתי תשמע, ואולי הדבר ישפיע לטובה... דמעתי זלגו בשטף. אני מרגיש שאיני יכול לסיים את המזמור אותו התחלתי... לפתע פרצתי בבכי סוער שלא יכולתי לעצרו. לשמע הבכי התעורר בני, וראה אותי יושב לידו. הוא נבהל מאוד, וחשש שקרה איזה אסון: 'אבא! למה אתה בוכה?!' "אני אוהב אותך, בני היקר, אני אוהב אותך, אוהב אותך מאוד..." - לחשתי כשאני נשנק מבכי. "אבא, אבא, למה אתה בוכה?" לא יכולתי להשיב לו. "אבא, אתה כועס עלי?" - שאל בקול חלוש. כשהנהנתי בראשי, בני לא יכול היה לעצור בעד שטף דמעותיו, והחל בוכה יחד איתי. "אבא, אתה בוכה בגללי?" - שאל וחיבק אותי - 'אל תבכה, אני מבטיח לך שאתקן את עצמי. לא אכעיסך יותר. אבא, אני מצטער! אבא, אבא! אל תבכה!'. "אחזתיו וחיבקתי אותו בחוזקה. 'בני היקר, אתה יודע שכל חלומי הוא שתגדל ותהיה לבן-תורה אמיתי?!', את כל חיי אני מוכן להקריב כדי לזכות ולראות אותך עוסק בתורה. אני מאמין שיש לך את היכולת, את החכמה ואת המידות להיות ראוי ולהיות בן-תורה. אתה בני בכורי, אתה תפארת!". ושוב הבכי איחד בינינו. "בני היקר, עכשיו השעה שתיים אחר חצות. בוא נבקש מבורא עולם שתזכה לעלות במעלות התורה. הנה דווקא עכשיו, אחר חצות לילה, יש סייעתא דשמיא מיוחדת! כך ישבנו יחד במשך למעלה משעתיים. משנה רדפה משנה וסיפור רדף סיפור. סיפרתי לו על גדולי ישראל, כיצד נתגדלו בתורה. הכל נעשה מתוך קירוב, קירבה, אהבה וחיבה, וכך הלכנו לישון מתוך רגש של התעלות. לקראת הבוקר חשתי רוממות רוח, הרגשה נפלאה שהננה זכיתי לבן חדש, בן שהקב"ה נתן לי במתנה. מיום ליום התקרבנו יותר, קבענו לעצמנו חצי שעה לפחות ללמוד כל יום, וזכיתי לראות איך בני מתקדם ועולה מעלה מעלה. כיום, בני זה הינו אחד האברכים המצוינים באחת הישיבות החשובות והמובחרות ביותר. כמובן שאין מרשם בחינוך, אך חז"ל קבעו לנו כללים: "לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת". ימין היא היד החזקה, ובה יש לקרב, לתמוך ולעודד ובעיקר לדעת איך להתחבר לילד. וכפי שהקב"ה אוהב את בניו - "אהבת עולם אהבתנו ה' אלוקינו", כך גם עלינו מוטלת החובה להחזיר אהבה לבנינו (אור דניאל).

בברכת שבת שלום! חנניה צ'ולק

